

EXCERPTA

8. zenbakia

1987-otsaila

gaiak

orrialdeak

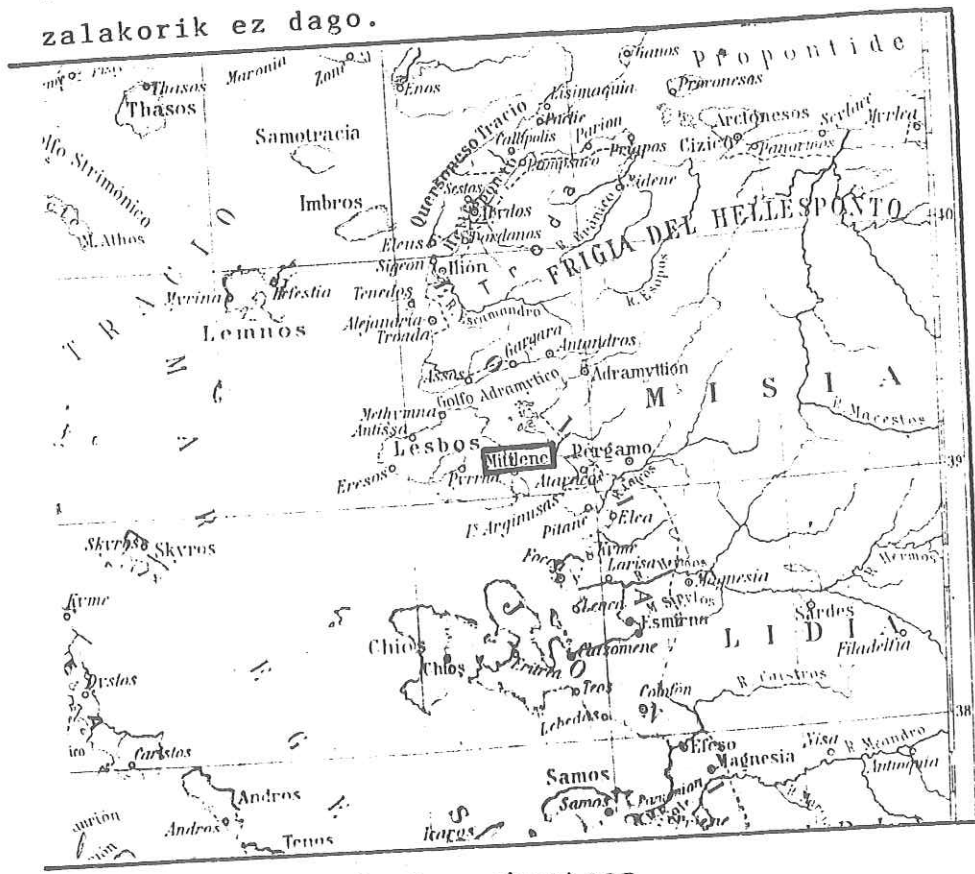
ALZEO.....	189-193
CARMINA BURANA.....	194-203
AURELI PRUDENTZI KLEMENTE.....	204-207
KATULO.....	208-210
MARTZIAL.....	211
JUVENCUS.....	212-213
OROSIUS.....	214-217
DEFINITIONES, ETYMOLOGIAE, EXPLICATIONES E SANCTI AUGUSTINI SCRIPTIS DE PROMPTAE.	218-220

latin-grekozko idazleen
itzulpen-ikerketa lanak

Jon Gotzon Etxebarria-Gernika

Mitelene-koa; bere sorterriko barne eta kanpoko borroketan parte hartu zuen. Estatuaren irudia den itsasontziaren abestia, gero hainbeste erabilia, horien lekuko da. Garai haretako ekonomiazko gorabeheren erakusgarritzat ere badugu bere bertsoaren bat. Bestalde, kezkak eta ardurak u xatzeko su-ondoko atsedena ldi eta edanaldia be zalakorik ez dago.

▭ Mitelene, Lesbos uhartean.

ἀσυννέτημι τῶν ἀνέμων στάσιν·
τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
τὸ δ' ἔνθεν, ἄμμες δ' ὄν τὸ μέσσον
ναῖ φορήμεθα σὺν μελαίνοι.

(326, 208, LP)

Ezin diot igarri haizeen norabideari. Olatuak ba-
tean hemendik, bestean handik, pirilika; gu, berriz,
erdian, itsasontzi beltzean eramanak.

τόδ' αὖτε κῦμα τὸ προτέρω ἴνέμω
στείχει, παρέξει δ' ἄμμι πόνον πόλυν
ἀντλην, ἐπεὶ κε ναὸς ἔμβαι

.....

καὶ μὴ καταισχύνωμεν [ἀνανδρία
ἔσλοισ τόκης γὰς ὕπα κε[ιμένοις

(6 LP)

Badator olatua, lehengoaren antzekoa; lanak izango
ditugu txikitzen, behin ontziratuz gero...

.....

Gizontasunik ezaz ez ditzagula lotsatu gure gura-
so zintzoak, lurpean dauntzanak.

νῦν χρῆ μεθύσθην καὶ τινα πέρ βίαν
πώνην, ἐπεὶ δὴ κάτθανε Μύρσιλος.

(332, L-P)

Oraintxe behar da mozkortu akitu arte edanez, Mir-
silo hila dugu eta.

πώνωμεν· τί τὰ λύχν' ὀμμένομεν; δάκτυλος ἀμέρα.
κάδ δ' ἄερρε κυλίχλαις μεγάλαις φαίτατ' ποικίλαις 2

οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Δίος υἱὸς λαθικάδεον
ἀνθρώποισιν ἔδωκ'. ἔγχεε κέρναις ἕνα καὶ δύο 4

πλήλαις κάκ κεφάλας, ἃ δ' ἀτέρα τὰν ἀτέραν κύλιξ
ώθήτω 6

(346, L-P)

Edan dezagun. Zertarako egon argi-ontzien zain? Ha-
tzamar bat bestekoa da eguna. Atera ardoa kopa han
di-margodunetan, Semele eta Zeus-en semeak gizonei
ardoa eman bait zien ahaztuteko. Bota gonbururaino,
neurri bat ur eta bi ardo, eta kopa batek hurrengoa
dakarrela.

οὐ χρῆ κάκοισι θυμὸν ἐπιτρέπην·
 προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι,
 ὦ Βύκχι, φαρμάκων δ' ἄριστον
 οἶνον ἐνεικαμένους μεθύσθην.

(335, L-P)

Ez da komeni gogoa zoritxarraren menpe uztea, ez
 dugu ezer aurreratzen suminduz. Bikis hori, osakai-
 rik onena ardoa ekarri eta mozkortzea.

ὥς γὰρ δὴ ποτ' Ἀριστόδα-
 μον φαῖσ' οὐκ ἀπάλαμνον ἐν Σπάρται λόγον
 εἶπην· χρήματι ἄνηρ, πένι-
 χρος δ' οὐδ' εἰς πέλετ' ἔσλος οὐδὲ τίμιος.

(360 L-P)

Aristodemo-k: behin Esparta-nberba bat ere ergela
 jalki omen zuen: Gizona sosa da; landerra inori ez
 zaio zintzo-itzaltsua.

οἶνος ὦ φίλε παῖ καὶ ἀλάθεα

(366 L-P)

Ardoa, laguntxo, eta egiak!

κάββαλλε τὸν χεῖμων', ἐπὶ μὲν τίθει
 πῦρ, ἐν δὲ κέρναις οἶνον ἀφειδέως
 μέλιχρον, αὐτὰρ ἀμφὶ κόρσαι
 μόλθακον ἀμφιβάλων γνόφαλλον.

(338 L-P)

Utz alde batera ekaitza, ipini sutan egurra, ardo
 eztitsua bota edontzietan ardura gabe eta ondoren
 etzan zaitez, lokietan bururdi bigun bana.

SAFO
 eta
 ALZEO.

carmina

- 1 Ad terrorem omium
Surgam locuturus,
Meus sermo percutit
Velut ensis durus,
Nihil est quod timeam
Valde sum securus,
Omnis clerus audiat,
Simplex et maturus.
- 2 Puniendi clerici
Sunt et cardinales,
Abbates, praepositi,
Nigrae moniales,
Sacerdotes aemuli,
Clerici venales,
Comparantes iugiter
Opes temporales.
- 3 Quis est avaritia
Nisi vilis cultus,
Vanitatum vanitas,
Cordium tumultus?
Pereunt divitiae,
Perit homo stultus,
Quando dives moritur,
Statim fit sepultus.
- 4 In sepulchro tegitur
Vili tegumento,
Et postea punitur
Misero tormento
In tormento quatitur
Ut arundo vento
Redimi non praevalet
Auro nec argento.

burana

- 1.-Denak ikaratzeko
noa mintzatzera.
Nire hitza hilgarri,
ezpata antzera.
Ez dut zertan beldurtu,
guztiz naiz ziurra.
Apezgo oro, entzun,
bakun ta erara.
- 2.-Klerigo-kardenalek
zigorra beren gain.
Abata, arduradun,
monja beltzak berdin.
Apaiz bekaizti eta
eliz-jende arin,
beti mundu-gauzetan
dutenek atsegin.
- 3.-Zer da zekenkeria
gurtza alferra ezik?
Harrokeria hutsa,
bihotza astindurik?
Aberaskiak, gizon
ergela ustelik.
Aberatsa hil eta
laster lurpeturik.

5 Cogitate clerici,
 Quid vel quales estis.
 Numquid de iudicio
 Dicere potestis?
 Legite psalmigraphum
 Et invenietis.
 Verum vobis nuntio,
 Quod percipietis.

6 Iudicabit iudices
 Iudex generalis,
 Ibi nulli proderit
 Dignitas papalis,
 Sed foedorem sentiet
 Poenae gehennalis.
 Sive sit episcopus,
 Sive cardinalis.

4.-Hilobian estalki
 ezerez azpian.
 Gero negargarrizko
 zigor-oinazetan.
 Oinazez astindua
 adarrak haizetan
 lez.Ezin salba urre-
 zilarren trukean.

5.-Pentsa,apaiz jendea,zer
 nolako zaretan.
 Ba al dakizue epaia
 zer izango ote den?
 Salmu-liburua ausnar
 eta edirenen
 duzue egiazki
 zein sari duzuen.

6.-Epaile orokorra
 epaileen epaile.
 Aita Santu izana,han,
 ez mesede-ekarle;
 bai infernu-zigorra
 kirats-zabaltzaile;
 dela apezpikua,
 dela kardinale.

1 O Fortuna
 velut luna
 statu variabilis,
 semper crescis
 aut decrescis;
 vita detestabilis
 nunc obdurat
 et tunc curat
 ludo mentis aciem,
 egestatem,
 potestatem
 dissolvit ut glaciem.

2 Sors inmanis
 et inanis,
 rota tu volubilis,
 status malus,
 vana salus
 semper dissolubilis,
 obumbratam
 et velatam

michi quoque niteris;
 nunc per ludum
 dorsum nudum
 fero tui sceleris.

3 Sors salutis
 et virtutis
 michi nunc contraria,
 est affectus
 et defectus
 semper in angaria.
 Hac in hora
 sine mora
 corde pulsum tangite;
 quod per sortem
 sternit fortem,
 mecum omnes plangite!

1.-Oi Zoria
 ilargia
 bezala aldakorra;
 beti il-gora,
 il-behera;
 bizimodu gogorra,
 orain ezkor
 gero baikor
 adimen jokoz zorrotz
 bai beharra
 edo indarra
 urtuz bailitzan izotz.

2.-Zori eder
 eta alfer,
 aldakor hutsa zara,
 egoera
 txar, itxura
 on, beti suntsi-bera
 ezkutuan,
 agerian,
 neri ere etorririk;
 orain jokuz,
 zure erruz
 noa bizkar biluzik.

3.-Osasuna,
 ontasuna
 orain ditut aurkako.
 Batean poz,
 bestean hotz,
 beti noiz eroriko.
 Oraingoan
 bat-batean
 kontuz bihotzarekin;
 zorte makur
 ta indarra agur.
 Nirekin negar egin!

1 Exul ego clericus
ad laborem natus,
tribulor multociens
paupertati datus.

2 Litterarum studiis
vellem insudare,
nisi quod inopia
cogit me cessare.

3 Ille meus tenuis
nimis est amictus.
saepe frigus patior
calore relictus.

7 Ut vos Deus transferat
ad regna polorum,
ibi dona conferat
vobis beatorum.

4 Interesse laudibus
non possum divinis,
nec missae nec vespe-
[rae,
dum cantetur finis,

5 Decus N.
dum sitis insigne,
postulo sufragia
de vobis iam digne

6 Ergo mentem capite
similem Martini,
vestibus induite
corpus peregrini,

1.-Hona apaiz ibiltari
milaka neketan,
sarri oinazeturik
txirotasunean.

2.-Jakintza-arloari
nahi nioke ekin;
preminaren preminak
ahazturik, ezin.

3.-Nire soin-gainekoa
mehea duzu, lar,
berorik bat ere ez, ba,
ta hotzak narakar.

4.-Otoitz-mezatan eta
bezperetan parte
hartu ezin azkena
abesten den arte.

5.-Herri honetako ospe
zaretenez gero
laguntza eske nator,
hala dut espero.

6.-Egizue Martin-ek
egin zuen eraz;
erromes honen soina
estal zuen kapaz.

7.-Jaungoikoak eraman
zaitzaten zerura,
zerutarren dohainak
emanez eskura.

1 Tempus hoc laetitiae
dies festus hodie:
omnes debent psallere,
cantilenas promere
cum affectu pectoris,
toto gestu corporis
et scholares maxime,
qui festa colunt optime.

2 Stilus nam et tabulae
sunt feriales epulae
et Nasonis carmina
vel aliorum pagina.
Quicquid agant alii,
iuvenes amemus,
et cum turba plurima
ludum celebremus.

1.-Pozerako garaia,
gaur egun dugu jaia:
denek goretsi behar
abestietan zehar
barnea unkiturik
soinari eraginik;
ikasleek batik bat
jaiez dakite hainbat.

2.-Luma eta idaztia
betiko bazkaria,
Nason-en olerkiak
edo antzeko orriak.
Beste batzuk egina
gazteon atsegina,
baturik mila lagun
jaia ospa dezagun.

E P I L O G V S

Immolat Deo Patri
pius, fidelis, innocens, pudicus

dona conscientiae,
quibus beata mens abundat intus.

5 Alter et pecuniam
recidit, unde uicitent egeni.

Nos citos iambicos
sacramus et rotatiles trochaeos

10 sanctitatis indigi
nec ad leuamen pauperum potentes.

Approbat tamen Deus
pedestre carmen et benignus audit.

Multa diuitis domo
sita est per omnes angulos supellex:

15 fulget aureus scyfus
nec aere defit expolita peluis,

est et olla fictilis
grauisque et ampla argentea est parabsis.

20 sunt eburna quaeppiam,
nonnulla quercu sunt cauata et ulmo.

Elizkoi, zintzo, erruge,
garbiak, kontzientzi-emaitez Jaungoiko
Aitari opa dizkio;
gogo onak, barnean, halakoak asko.

Besteek dirua ematen
dute behartsuek dezaten zer jana;
nik, ostera, yanbo azkar
edota trokeo saltariez lana.

Santutasun motzekoa,
behartsuei lagun egiteko gai ez.
Jainkoak neurtitz eskasak
badaki onartzen belarri zabalez.

Aberats-etxeetan hainbat
apaingarri txoko guztietan ager:
urrezko kopak distiraz,
brontzez landutako ur-ontziak eder.

Buztinezko lapikoa,
zilarrezko azpil ugari-bikaina.
Altzariak lertxun-arteaz,
ta bat edo beste marfilez egina.

Ontzi orok balio du,
ugazabak ahal badu erabili,
etxerako berdin behar
dira egurrezko gauzak zein garesti.

Omne uas fit utile,
quod est ad usum congruens herilem;

instruunt enim domum,
ut empta magno, sic parata ligno.

25 Me paterno in atrio
ut obsoletum uasculum caducis

Christus aptat usibus
sinitque parte in anguli manere.

30 Munus ecce fictile
inimus intra regiam salutis.

Attamen uel infimam
Deo obsequellam praestitisse prodest.

Quidquid illud accidit,
iuuabit ore personasse Christum

35 [quo regente uiuimus].

13

In magna autem domo non solum sunt uasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam. ²¹ Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit uas in honorem sanctificatum et utile domino, ad omne opus bonum paratum.

(2 Tim., 2, 20)

Kristo-k Aitaren etxean
gauza txikietan ontzi ezereztzat
erabiltzen nau, utzirik
hegalen batetan leku apurtxo bat.

Ene buztinezko opari
dakart salbazio-etxe honetara.

Zerbitzurik txikiena
Jaunari eginak badakar atzera

bere mesedea. Dena
den, Kristo goretsi bait dut nire ahoz
atsegin handiz nagoke,
Haren legepean bizirik bait gagoz.

23

²¹ An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem uas in honorem, aliud uero in contumeliam? ²² Quod si Deus uolens ostendere iram et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia uasa irae apta in interitum; ²³ ut ostenderet diuitias gloriae suae in uasa misericordiae, quae praeparauit in gloriam.

(Rom., 9, 21)

XXVII (*)

Minister uetuli puer Falerni
inger mi calices amariores,
ut lex Postumiae iubet magistrae,
ebria acina ebriosioris.
at uos quo lubet hinc abite, lymphae,
uini pernicies, et ad seueros
migrate: hic merus est Thyonianus.

XXVII

Falerno zaharra dakarzun morroia,
ardo garratzagoz bete edontzia.

Postumia agintari, arnoz beteriko
mahats-garaun baino mozkorragok dio:

Zuek, berriz, linfak, hemendik alde egin
edonora, bada zuentzat atsegin;

Ardoaren etsai, betilunengana
joan; Tyoniarra huts da hemen dena.

-
- Erromatar oturuntzetan ur-ardoak erdibana atera ohi zituzten. Oturuntzaren azkenerantz ura urritu egiten zen.
 - Oturuntzaren buru egiten zuena aukeratu eta haren esanetara jartzen ziren mahikideak jolasez. Bako edo Tyoneo, Tyone edo Semele-ren semea zen eta.

XXXVIII (*)

Malest, Cornifici, tuo Catullo,
malest, me hercule, et laboriose,
et magis magis in dies et horas.
quem tu, quod minimum facillimumquest,
qua solatus es adlocutione?
irascor tibi. sic meos amores?
paulum quid lubet adlocutionis,
maestius lacrimis Simonideis.

XXXVIII

Kornifizio, gaizki, zinez gaizki dabil
Katulo zurea, alafede, ez hil

bai hil, egunetik egunera, une
batetik bestera. Hain erraz, hain merke

izanik, non zure pozezko elea?

Haserre naiz. Hori elkar maitatzea?

Hitz erditxo bat poz emaile, ilunago
Simonides negar egilea baino.

Zeos-ko Simonides olerkari grekoa (K.a. VI. gi zaldikoa) erosta-poemak egiten sona handikoa.

XLI

Ameana puella defututa
 tota milia me decem poposcit,
 ista turpiculo puella naso,
 decoctoris amica Formiani.
 propinqui, quibus est puella curae,
 amicos medicosque conuocate:
 non est sana puella, nec rogare
 qualis sit solet; est imaginosa.

XLI

Eskuka ibiliko neska Ameana,
 hamar mila eske dator, hamar mila!
 Sudur motzekoa bera, Formiano
 esku-urratuaren lagun, neskatila.
 Senitartekoak, neskan arduradun,
 arin adiskideen, sendagileen bila.
 Neska ez dago ondo, ez bait du eskatzen
 ohizkoa; amets gaiztoz al dabila!

MARTZIAL

DE TIGRIDE CICURE AD FERITATEM
 SUBITO REVERSA VISO LEONE

Lambere securi dextram consueta magistri,
 Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo,
 Saeva ferum rabido laceravit dente leonem:
 Res nova, non ullis cognita temporibus.
 Ausa est tale nihil, sylvis dum vixit in altis;
 Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Tigre hezia

lehoia ikusi eta

berrero amorratu egin zena.

Jabe lasaiaren eskuina mizkatzen
 ohitu tigreak, Hyrkania-ko omen,
 herraz haginka, anker, lehoi bortitzari.
 Inoiz ikusi ez den gauzaren berri!
 Baso garaietan zela ausartu ez;
 gure arteratuz gehitu da ankerrez.

GAYUS VETTIUS AQUILINUS
JUVENCUS

Apaiz espainiarra; 330. urte inguruan "EVANGELI-
ORUM LIBRI QUATTUOR" (hasieran "Historia Evange-
lica" deitua) idatzi zuen. Lehenengo liburuan San
Lukas-i jarraitzen dio; gainerako guztian San Ma-
teo-ren testoari lotua dabil. Grekozko testoa be-
gi-aurrean zuela burutu zuen bere lana, antza, ez
bait da asko urruntzen grekozko esaeretatik.
Gizon ikasia eta olermen-senaz jantzia. Bergili-
ren estilotik ez hain urruti, oparoa eta gozoa a-
geri zaigu lerroz lerro, exámetro ederretan.

Virgo dehinc: "Domino famulam nunc ecce iubenti,
Ut tua verba sonant, cernis servire paratam"
Nuntius abscedens vacuis se condidit auris.
Illa dehinc rapidis Iudaeam passibus urbem
Zachariaeque domum penetrat gravidamque salutat
Elisabeth, clausae cum protinus anxia prolis
Membra uteri gremio motu maiore resultant.
Et simul exiluit mater concussa tremore,
Divinae vocis completa est flamine sancto
Et magnum clamans: "Felix o femina, salve
Felicem gestans uteri sinuamine fetum.
Unde meam tanto voluit Deus aequus honore
Inlustrare domum, quam mater numinis alti
Viseret? Ecce meo gaudens in viscere proles
Exultat, Mariae cum prima adfamina sensit.
Felix, qui credit finem mox adfore verbis,
Quae Deus ad famulos magnum dignando loquetur."

Birjinak orduan: "Hona, diozunez, Jaunaren
esanak egiteko otsein hau nola prest dagoen".
Geznariak alde egurats-zehar. Hura, aldiz, laster
Zakarias-en etxean, Judea aldean, ager.
Elizabet haurdunari agur eginez gero
sabeleko haurra, artega, jauzka hasi biziro.
Era berean ikaraz ama, Jaungoiko-hitzez,
goi-argi santuz beterik hasi da ahots ozenez:
"Andre zorientzua, agur, sabel handitu hortan
zorionerako zaude eta hezur berritan.
Jaungoiko zuzenak nondik nora gura izan du
honenbesteko ohorez nire etxea edertu?
Zeruko Jaunaren Ama gure etxera etorri?
Mariaren lehen berbak entzun eta saltari
hasi zait alaitasunez nire erraietan haurra.
Jaungoikoaren esanak, hau emari ederra
zerbitzarietara egina, laster dira beteko.
Horrela sinets dezana, zinez, zorioneko!

Gaur Portugal-eko Braga hirian jaioa; Hipona-ra jo zuen Agustin deunarekin elkartzearren.

San Agustin-i eskainitako liburu baten erantzuna, Hipona-koaren beste liburu bat dugu. Palestina-ra joan eta 415. urtean beste idazlan trinko bat burutu zuen.

Agustin deunaren "De Civitate Dei" liburuaren osagarritzat "Historiarum adversus paganos libri septem" idatzi zuen. Inghlaterra-ko Alfredo erregeak egokitu egin zuen hizkuntza anglo-sajonera.

Maiores nostri orbem totius terrae, oceani limbo circumsaep^tum, triquadrum statuere eiusque tres partes Asiam, Europam et Africam vocaverunt, quamvis aliqui duas hoc est Asiam ac deinde Africam in Europam accipiendam putarint.

Asia tribus partibus oceano circumcincta per totam transversa plagam orientis extenditur. Haec occasum versus a dextra sui sub axe septentrionis incipientem contingit Europam, a sinistra autem Africam dimittit, sub Aegypto vero et Syria mare nostrum quod Magnum generaliter dicimus habet,

Europa incipit ut dixi sub plaga septentrionis, a flumine Tanai qua Riphæi montes Sarmatico aversi oceano Tanaim fluvium fundunt, qui praeteriens aras ac terminos Alexandri Magni in Rhobascorum finibus sites Maëotidas auget paludes, quarum immensa exundatio iuxta Theodosiam urbem Euxinum Pontum late ingreditur. Inde iuxta Constantinopolim longae mittuntur angustiae, donec eas mare hoc quod dicimus Nostrum accipiat. Europae in Hispania occidentalis oceanus termino est, maxime ubi apud Gades insulas Herculis columnae visuntur et Tyrrheni maris faucibus oceani aestus inmittitur.

Gure aurretikoek lurbira osoa, itsasoz inguratua, hiru ataletan banatu zuten eta atal horiei Asia, Europa eta Afrika eman zieten izena, nahiz eta batzuk atal bi soilik egin, hau da, Asia eta Afrika gero Europa barruan sartuta.

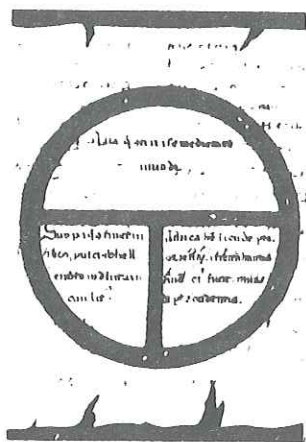
Asia hiru aldetatik itsasoz inguraturik, ekialdean goitik beherako lur-eremuetan hedatzen da. Eskuin aldetik sartalderantz ifar-aldetik Europa-ko lehen lurrak ditu; ezker aldetik beherantz Afrika eta Egipto eta Siria-ren hegaletan gehien bat Handia deritzagun gure itsasoa.

Europa, esan dudan bezalaxe, ifar aldetik hasten da Tanai ibaitik, Riphæi mendiek, itsaso Sarmatikoa-ren aurrez aurre, Tanai ibaia isurtzen duten aldetik; honek Alexandro Magnoren lurralde eta harkaitzak igaroz, Rhobaskorum lurretan dauden padura Maëotidak handitzen ditu; hauen ur handiak, hiri Teodosiarraren ondoan Ponto Euxinon nahikoa sartzen dira. Gero Konstantinopoli-ren ondoantsu bide meharak hasten dira, Nostrum esaten diogun gure itsasora heldu arte. Sartaldeko Europa-ko azken muga Hispanian itsasoa da, batik bat Gades-ko uhartetan Herkules-en zuta beak begiztatzen diren unean eta Tyrreno itsasoaren aho-muturrean ozeano irakina batzen den lekuan.

Afrika-ko hasiera Egipto-ko lurretan da eta Alexandria-koetan; bertan Parethonio hiria dago, i-

Africae principium est a finibus Aegypti urbisque Alexandriae, ubi Parethonig civitas sita est, super mare hoc Magnum, quod omnes plagas terrasque medias interluit. Unde per loca quae accolae Catabathmon vocant haud procul a castris Alexandri Magni et super lacum Chalearzum, deinde iuxta superiorum fines Avasitarum missa in transversum per Aethiopica deserta meridianum contingit oceanum. Termini Africae ad occidentem idem sunt qui et Europae, id est fauces Gaditani freti. Ultimus autem finis eius est mons Athlans et insulae quas Fortunatas vocant.

Et quia breviter generales tripartiti orbis divisiones dedi, ipsarum quoque partium regiones, sicut pollicitus sum, significare curabo.

•EL ORBE TRIPARTITO•

Miniatura de los siglos XIII-XIV en la que Asia ocupa la mitad superior del mundo, y Europa y Africa la mitad inferior.

tsas Handi honen bazterrean;honek alderdi eta eremu guztien artean zabaltzen ditu bere urak.Hortik bertakoek Katabathmon deitzen duten lurraldetik,Alexandro Magnoren kanpamenduetatik urruti gabe,Chalearzum lakuaren gainetik,eta azkenik goiko Abasiten herrialde ondoan,Etiopia-ko basamortuetatik zehar hegoaldeko ozeanora heltzen da.Sartaldetik Afrika-ko mugak eta Europa-koak berdinak dira,hau da,Gades-ko estuaren ahoa.Beronen azkenengo muga Athlans mendia eta Zoriontsuak deitzen diteten uharteak.

Lurbira hirukoitzaren banaketa orokorra egin dudanez gero,laburki egin ere,hiru alderdi horien esku aldeak azaltzen saiatuko naiz,hala agindu bait dut

50 **GAIA-GAIKIA**: "Sed ὕλη dico quamdam penitens informem et sine qualitate materiem, unde ista e quae sentimus qualitates formantur, ut antiqui dixerunt. Hinc enim et silva graece ὕλη dicitur quod operantibus apta sit, non ut aliquid ipsa faciat, sed unde aliquid fiat. Nec ista ergo ὕλη malum dicenda est, quae non per aliquam speciem sentiri, sed per omnimodam speciei privationem cogitari vix potest".

(De Natura boni, XVIII)

Arras formarik gabeko eta nolakotasunik gabeko materiari diotsat ὕλη ; eta hortik sortuak dira atzematen ditugun kualitateak, antxinakoek esan zuten moduan. Horregatik grekoz oihana ὕλη esaten da, langileak hartaz baliatzen bait dira ez berak ezer egiten duelako, gero, baizik eta bertatik zerbait ateratzen delako. ὕλη hau ez da txartzat hartu behar, inongo irudiz nabaitu ez eta irudiaren guztizko gabetasunagatik ozta ozta bururatu daitekeena.

- "In omni eo quod movetur necesse est intelligere materiam. Omne enim quod movetur est in potentia: ens autem in potentia est materia; ipsa autem materia habet rationem infiniti, et ipsi infinito, quod est materia, convenit ipsum nihil

quia materia secundum se intelligitur absque omni forma. Et, cum ei quod est infinitum conveniat hoc: quod est nihil, sequitur per oppositum quod illud per quod est esse non sit infinitum, et quod infinito, id est materiae, non sit esse infinitum. Sed esse est per formam: ergo non est infinitum in formis". (Sanctus Thomas)

τῶν δὴ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλείστοι τὰς ἐν ὕλης εἶδει μόνας φήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων· ἐξ οὗ γὰρ ἔστιν ἅπαντα τὰ ὄντα καὶ ἐξ οὗ γίνεταί πρῶτου καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης τοῖς δὲ πάθει μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχείον καὶ ταύτην ἀρχὴν φασὶν εἶναι τῶν ὄντων, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται οὔτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως αἰὲν σωζομένης,

983b, 6

ἄλλως δ' οὔτε γίνεσθαι οὔτ' ἀπόλλυσθαι ἀλλὰ διαμένειν αἴδια. — ἐκ μὲν οὖν τούτων μόνην τις αἰτίαν νομίσειεν ἂν τὴν ἐν ὕλης εἶδει λεγομένην· προϊόντων δ' οὕτως, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὠδοποίησεν αὐτοῖς καὶ συνηνάγκασε ζητεῖν· εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα πᾶσα γένεσις καὶ φθορὰ ἔκ τινος ἑνὸς ἢ καὶ πλείονων ἐστίν, διὰ τί τοῦτο συμβαίνει καὶ τί τὸ αἴτιον; οὐ γὰρ δὴ τό γε ὑποκείμενον αὐτὸ ποιεῖ μεταβάλλειν ἑαυτό· λέγω δ' οἶον οὔτε τὸ ξύλον οὔτε ὁ χαλκὸς αἴτιος τοῦ μεταβάλλειν ἑκάτερον αὐτῶν, οὐδὲ ποιεῖ τὸ μὲν ξύλον κλίνην ὁ δὲ χαλκὸς ἀνδριάντα, ἀλλ' ἕτερόν τι τῆς μεταβολῆς αἴτιον.

ARISTOTELES

Τῶν μετὰ τὰ φυσικά A, 3 984a, 15

51 **GAITZESPENA**: "Nam et ista vituperatio, quod soli vitio parata, id est apta et debita sit, inde traxisse vocabulum creditur, ut vituperatio diceretur".

(De libero arbitrio, lib. III, 14-40)

Gaitzespen delako hori, bizioari hutsari esana, haurda, egokia eta behardanezkoa; hortixek omen dator gaitzespen izena, gaitz etsi.

VITUPERATIO < VITUPERO, as, are

VITUPERO (aditza) = vitium + paro

(Agustín Blázquez Fraile, "Diccionario Latino-Español"; Edit. Sopena, Barcelona, 1954)

vituperium [reprensión]: sólo introducido como forma culta; *tiberio* 'barahunda, alboroto' cast., por análisis de *gran tiberio*, y éste por influjo de *gran; tiberi* 'barahunda' cat.; *gutiperio* 'barullo de gente' and.; Venceslada; *gatu-perio* 'embrollo, mezcla absurda' cast. influido por *gato*. Es insegura esta etimología *vituperium* de Spitzer. *AR.* 6, 495. Corominas. *Dic.* 4, 439, piensa si *tiberio* procederá de *Tiberio*, emperador, por sus orgías o si vendrá del cat. *tibar* 'poner tenso' del lat. *stīpāre*.

(Vicente García de Diego: "Diccionario Etimológico Español e Hispánico"; Espasa Calpe, Madrid, 1985)

(jarraitzeko)

Legezko gordailua:BI-937-86